

Çalışan Yoksulluğuna İlişkin Kavramsal Bir Değerlendirme: Dünya’da ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğunun Boyutları ve Mücadele Politikaları

Akın Özdemir¹

Özet: Yoksulluk tarih boyunca toplumların önemli sorunları arasında yer almıştır. Ancak yoksulluğa yüklenen anlam dönemin sosyoekonomik özelliklerine göre değişiklik göstermiştir. Sanayi Devrimi’nin istihdam yapısı üzerinde yarattığı etkiler zaman içerisinde yoksulluğu sadece işsizler gibi dezavantajlı konumda bulunan bireylerin karşılaştığı bir sorun olmaktan çıkarmıştır. Çalışmalarına rağmen yoksulluk sorunuyla karşılaşan bireyler literatürde çalışan yoksullar olarak adlandırılmaktadır. 1980’lerden itibaren etkisini artıran neoliberal politikalar ve küreselleşme ile birlikte çalışan yoksulluğunun boyutları daha da belirgin bir hale gelmiştir. Bu bağlamda son yıllarda Uluslararası Çalışma Örgütü ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar çalışan yoksulluğuna ilişkin araştırmalarını yoğunlaştırmıştır. Yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerle beraber istihdamın değişen yapısı sigortalı çalışma, sendikalaşma oranları, çalışma süreleri ve ücret düzeyi gibi değişkenler üzerinde bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Bu çalışma çalışan yoksulluğunun genel kavramsal çerçevesi üzerine kurgulanmıştır. Yoksulluk ve yoksulluk kavramına yüklenen anlamsal dönüşüm açıklandıktan sonra karşı-

1. Araştırma Görevlisi, Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

laştırmalı biçimde çeşitli çalışan yoksulluğu tanımlamalarına yer verilmiştir. İlgili tanımlamaların kavramsal olarak tartışılması bu kısmın temel amacını oluşturmaktadır. Kavramsal tartışmanın ardından Dünya’da ve Türkiye’de çalışan yoksulluğunun boyutlarına ilişkin ikincil niceliksel veriler paylaşılmıştır. Son kısımda çalışan yoksulluğuyla mücadelede bütünsel bir gerçekçilik ifade edebileceğine inandığımız mücadelede politikaları hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çalışma, Yoksulluk, Çalışan Yoksullar, Yeni Yoksulluk

Jel Sınıflaması: J21, J31, J53

1. Giriş

Yoksulluk toplumların önemli sosyo-ekonomik sorunları arasında yer almaktadır. Bu durum yoksulluğa ilişkin yapılan çalışmaların hemen her dönemde önemini korumasına zemin hazırlamıştır. Bir toplumun sahip olduğu zenginliğin bireyler arasında adil paylaşılması toplumsal huzurun sağlanması açısından önemlidir. Ancak Clark’ın (2013: 3) da belirttiği gibi günümüzde yoksulluğa ilişkin temel sorun hızla zenginleşen dünyada refahın toplumlar ve bireyler arasındaki adaletsiz dağılımıdır. Bu adaletsiz dağılımın nedenleri, görünüşleri ve sonuçlarının kapsamlı olarak tespit edilmesi yoksulluk konusunda etkin çözüm politikaları üretilmesi açısından önemlidir.

Sanayi Devrimi’ne kadar olan süreçte yoksulluk genellikle istihdamla ilişkilendirilmiştir. Buna göre yoksulluk çeşitli nedenlerle istihdam piyasalarında kendilerine yer bulamayan bireylerle özdeşleştirilmiştir. Ancak çalışan bireylerin istihdam piyasalarında yaşanan gelişmeler neticesinde geçimlerini sağlayabilecek bir gelirden yoksun oluşları zaman içerisinde istihdamı yoksullukla mücadelenin tek unsuru olmaktan uzaklaştırmıştır. Bu durum yoksulluk literatürüne yeni bir kavram kazandırarak çalışan yoksulluğunu ilgi gören bir çalışma alanı haline getirmiştir. Günümüzde çalışan yoksulların sayısının dünya genelinde önemli boyutlara ulaşması konunun ulusal ve uluslararası kuruluşların başlıca gündem maddeleri arasında yer almasına neden olmaktadır.

Bu çalışma çalışan yoksulluğu kavramının ve hesaplanmasına yönelik uygulamaların anlaşılması amacıyla yapılmıştır. Araştırma çalışan yoksulluğuna ilişkin kavramsal tartışmalar ortaya koyması açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın ilk kısımlarında kavramsal değerlendirmelere yer verilmiştir. Diğer kısımlarda ise sorunun boyutlarını ortaya koymak amacıyla ikincil verilerden yararlanılarak çeşitli istatistikler sunulmuştur. Son kısımda ise literatürde çalışan yoksulluğuna yönelik mücadele politikaları arasında kendine en fazla yer bulan politikalar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın hazırlanmasında literatür taraması yönteminden faydalanılmıştır. Araştırma esnasında çeşitli kitap ve makalelerden faydalanılmakla birlikte bazı uluslararası ve ulusal kuruluşların raporları ayrıca yol gösterici olmuştur.

2. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk tarih boyunca toplumların en önemli meseleleri arasında yer almıştır. Yoksulluk kavramı köken olarak yokluktan gelmektedir ve çeşitli imkânlarla hiç ya da yeterince sahip olmamak durumunda ortaya çıkan bir ihtiyaç ve sıkıntı halini ortaya koymaktadır. Yoksulluk muhtaç duruma düşecek düzeyde yokluğu ifade etmektedir.

İnsan ihtiyaçlarının topluma, zamana ve bireylerin değer yargılarına göre değişmesi yoksulluk kavramına öznel bir yapı kazandırmaktadır. Bu öznel yapı yoksulluk kavramının tanımlanmasını güçleştirirken yokluk halini anlatan başka kavramların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Türkçede fakirlik, fakr-u zaruret, maduniyet, mahrumiyet gibi kavramlar yoksulluk literatüründe kendine yer bulurken İngilize’de poverty, indigence, low life, destitution, poorness, neediness gibi kullanımlar karşımıza çıkmaktadır. Sosyal politika açısından yoksullukla ilgili kavramların etimolojik olarak incelenmesi bu kavramların oluşmasında hangi sosyal etkenlerin etkili olduğu sorusunu akıllara getirmektedir. Yoksulluğa ilişkin kavramların çeşitliliği bir toplumda yaşayan yoksul sayısı ve yoksulluğun toplum kültürüne yerleşmesiyle alakalı olabileceği gibi yoksulluğa ilişkin yapılan araştırmaların fazlalığından da kaynaklanabilir.

Yoksulluğun tanımlanmasında gelir ve yapabilirlik olmak üzere iki temel ölçüt kullanılmaktadır. Bu ölçütlerden en yaygını gelir ölçütüdür (Koray, 2010: 4). Yoksulluk tanımdaki bu hâkim yaklaşımın kökeni 19. Yüzyıl son-

larında İngiltere’de yapılan gelir odaklı yoksulluk çalışmalarına dayanmaktadır. Gelir ölçütüne göre yoksulluk genel olarak bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli düzeyde gelire sahip olamamaları durumunda toplumun asgari refah düzeyinin altında kalması olarak ifade edilmektedir (Alagh, 1992: 109).

Bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasında sadece geliri dikkate alan anlayışa çeşitli eleştiriler getirilmiştir. Amartya Sen yoksulluk kavramının açıklanmasında gelir ölçütünü tek başına yetersiz bulmaktadır. Sen’e (2004: 315-320) göre gelir ölçütü bireylerin çeşitli mal ve hizmetlerden faydalanmasına engel olan toplumsal etkenleri açıklamakta eksik kalmaktadır. Sen yoksulluk araştırmalarında gelir kadar bu gelirin bireyin refah düzeyine ne oranda etki ettiği üzerinde de durmuştur. Yapabilirlik ölçütü olarak bilinen bu anlayış yoksulluğun anlaşılmasına farklı bir boyut kazandırmıştır.

3. Yoksulluk Anlayışındaki Değişim

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski bir sorun olmasına rağmen yoksulluğa ilişkin çalışmalar ağırlıklı olarak sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Feodal toplumda toprağa bağımlı yaşayan köylüler sanayileşme ile birlikte tarımsal arazilerden koparak şehirlere göç etmeye başlamışlardır. Hayatlarını idame edebilmek için emeklerinden başka ortaya koyacak bir şeyi kalmayan bireyler yoğun göç neticesinde işsizlik sorunuyla karşılaşmıştır (Huberman, 2012: 37-47). Göç edenler şehirde yaşayan diğer kesimler içinde bir tehdit unsuru haline gelmeye başlamıştır. Bu durum devlet kontrolünde üretilen politikaların varlığını gerekli kılarak yoksullara yönelik sosyal politikaların gelişmesine zemin hazırlamıştır (Buğra, 2013: 37).

Ortaçağ Avrupası’nda yoksullukla mücadele ağırlıklı olarak kilise faaliyetleri ve bireylerin hayırseverlik anlayışı çerçevesinde şekillenmiştir. Bu dönemde sadaka yoksulluğun çözümünde önemli bir araç olarak görülmüştür. Sadakayla geçinen bireylerin varlığı önemli bir toplumsal rahatsızlık yaratmamakla birlikte yoksullar ve dilenciler zenginlerin sadaka vererek manevi doyuma ulaşacakları birer araç olarak görülmüştür. 16. Yüzyıl’dan sonra sanayileşmenin artmasıyla yoksullar işgücü olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum yoksulluğun nedeni olarak işsizliği temel alan bakış açılarını da beraberinde getirmiştir (Buğra, 2013: 25).

Sanayi Devrimi'nin merkezi İngiltere'de 1795 tarihli Speenhamland Yasası ücretlerin asgari geçim sınırının altına düşmesi durumunda kamu kaynaklarını devreye sokarak çalışan yoksulların korunmasını amaçlamıştır. Ancak bu yasa Sanayi Devrimi'nin en hareketli dönemlerinden birinde serbest piyasa ekonomisinin işleyişine zarar verdiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Ayrıca işverenlerin bilinçli bir biçimde ücretleri düşük tutarak işçi maliyetlerini kamu kaynaklarına yükleme çabaları yasayı etkisizleştirmiştir. Speenhamland Yasası 1834'e kadar yürürlükte kalmıştır. 1834 tarihli Yeni Yoksulluk Yasası rekabetçi bir emek piyasasının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu rekabetçi piyasa çalışan yoksulların varlığını görmezden gelecek onları düşük ücret ve olumsuz çalışma koşullarıyla karşı karşıya bırakmıştır (Polanyi, 2011: 125-135).

Yeni yoksulluk yasasıyla birlikte önemli ölçüde liberal politikalarla işleyen emek piyasasında bu durum 1920'lerin sonuna kadar devam etmiştir. Ancak 1929'daki büyük buhran uygulanan ekonomi politikalarının sorgulanmasına neden olmuştur (Polanyi, 2011: 1999-205). ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) 1944 tarihli Philadelphia Bildirgesi'nde yer alan "emek meta değildir" ilkesi (madde 1), liberal politikaların emek üzerindeki baskısını hafifletmeyi amaçlamıştır. Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkım neticesinde ortaya çıkan insani acıların giderilmesi adına refah devleti politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalarla birlikte sosyal politikanın konusu sadece yoksulları kapsayan bir anlayıştan uzaklaşmıştır. Sosyal politika herkesi içine alan bir vatandaşlık statüsü oluşturmayı amaçlayan önlemler bütünü haline gelmiştir (Buğra, 2013: 65-66).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında batı ekonomilerinde görülen büyüme ve artan refah tam istihdam anlayışı çerçevesinde şekillenen refah devletlerinin "çalışmanın yoksulluğu gidereceği" inancını üzerine temellenmiştir. Buna göre yoksullukla mücadele politikaları yeni istihdam alanlarının açılmasıyla ilişkilendirilmiştir. Çalışanların refah düzeylerinin artırılması konusunda kamusal kaynaklar önemli bir araç olarak görülmüştür (Toprak, 2012: 36). Ancak mevcut refah harcamalarının devlet bütçeleri üzerinde getirdiği ağır yük sosyal harcamalara yönelik bir takım kısıtlamaları beraberinde getirmiştir.

1970'lerden itibaren izlenen ekonomi politikalarının etkisiyle, dünya gene-

linde enformel sektörün ağırlığını artırması, işsizlik oranlarının yükselmesi, atipik istihdam türlerinin yaygınlaşması gibi bazı gelişmeler işgücü piyasalarının yapısını ve istihdamın niteliğini önemli ölçüde değiştirmiştir (Gündoğan, 2007: 1). Küreselleşme sürecinin ücretleri sürekli aşındırması yoksulluğun boyutunu ücretten yoksun olmanın ötesine taşımış ve çalışan kesimi önemli bir kısmını yoksullukla karşı karşıya bırakmıştır (Kesgin, 2011: 66).

4. Çalışan Yoksulluğu Kavramı

Çalışan yoksulluğunun doğru tanımlanabilmesi için “çalışma” ve “yoksulluk” kavramlarının anlamlı bir şekilde bütünleştirilmesi gerekmektedir. Ancak yoksulluk genellikle yıllık verilere göre hanehalkı düzeyinde hesaplanırken çalışmanın bireysel ve anlık bir durum olması bu durumu güçleştirmektedir (Gündoğan, 2007: 6-7).

Çalışan yoksulluğunun tanımlanmasında karşılaşılan temel zorluklardan birisi sorunun boyutlarının belirlenmesinde hanehalkının mı yoksa bireyin mi referans alınacağı konusudur. Bu konuda farklı bakış açıları bulunmakla beraber literatürde çalışan yoksul olarak kabul edilen başlıca gruplar şunlardır (Woldgang Strengman-Kuhn, 2002: 4): yoksul bir ailede yaşayan tüm çalışanlar, yoksul bir ailede yaşayan bütün tam zamanlı çalışanlar, en az bir kişinin çalıştığı yoksul bir ailede yaşayan tüm aile bireyleri, en az bir tam zamanlı çalışanın bulunduğu yoksul bir ailede yaşayan tüm bireyler.

Çalışan yoksulluğuna ilişkin çalışmalar incelendiğinde tanımların ağırlıklı olarak hanehalkının toplam geliri üzerinden yapıldığı görülmektedir. Dünya genelinde önemli araştırmalar yapan Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (EUROFOUND) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi kuruluşlar da çalışan yoksulluğun tanımlanmasında hanehalkını ön plana çıkarmaktadır.

EUROFOUND çalışan yoksulluğunun düşük ücretle aynı anlama gelmediğini, düşük ücretin çalışan yoksulluğun bileşenlerinden sadece birisi olduğunu belirtmektedir. Kurum, çalışan yoksulluğunun tanımlanmasında hanehalkı toplam geliri ve hanehalkında yaşayan kişi sayısını ön plana çıkarmaktadır (EUROFOUND, 2004: 2).

Çalışan yoksulluğuna ilişkin dünya genelinde en kapsamlı araştırmalar ILO tarafından yapılmaktadır. ILO düzenli olarak Global Employment

Trends (Küresel İstihdam Eğilimleri), Key Indicators of the Labour Market (İşgücü Piyasası Temel Göstergeleri) ve Global Wage Report (Küresel Ücret Raporu) isimli çalışmalarında çalışan yoksulluğuna yönelik veriler yayınlamaktadır. ILO çalışan yoksulları, çalışmalarına rağmen günlük 1.25 ve 2\$'lık uluslararası yoksulluk sınırının altında gelir elde eden bireyler olarak tanımlamaktadır (ILO, 2011: 5). Kişi başına bu yoksulluk sınırının altında gelir elde eden bir hanede yaşayan tüm çalışan bireyler çalışan yoksul olarak kabul edilmektedir. Buradaki çalışma kavramı ise referans dönemde en az 1 saat istihdam edilenleri kapsamaktadır (Woldgang Strengman-Kuhn, 2002: 4).

Çalışan yoksulluğunun hanehalkı dikkate alınarak tanımlanması ve hesaplanmasına yöneltile eleştiriler de bulunmaktadır. Şenses'e göre bu tür tanım ve hesaplamalarda hanehalkı içerisindeki bölüşüm odaklı problemlerin göz ardı edilmesi hususunda kimi problemlerle karşılaşmaktadır. Ayrıca hanehalkının kimlerden oluşacağı birçok ülkede farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Bu durum uluslararası karşılaştırmaların yapılmasında gerçekçi bir tablo ortaya konulmasını engellemektedir (Şenses, 2013: 76).

Uluslararası kuruluşların yanında bazı ulusal kuruluşlarında çalışan yoksulluğuna ilişkin tanımları bulunmaktadır. Çalışan yoksul tanımını resmi olarak kullanan ilk ülke Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmuştur. 1970'lerin başından itibaren yoksul durumdaki çalışan ailelerin sorunlarını tanımlamak için kullanılan bu kavram 1989'dan itibaren ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu (BLS) tarafından resmi olarak kullanılan bir kategori haline gelmiştir (Gündoğan, 2007: 10).

BLS çalışan yoksulları “yılın en az 27 haftasını çalışarak veya iş arayarak geçiren, fakat geliri ulusal yoksulluk sınırının altında kalan bireyler” olarak tanımlamaktadır” (BLS, 2013: 16). Avrupa Birliği Konseyi'ne (EC) göre çalışan yoksullar “yılın yarıdan fazlasında ücretli, maaşlı ya da kendi hesabına çalışarak istihdam edilen ve ulusal ortalama gelirin % 60'ının altında harcayabilir gelire sahip olan bir hanehalkında yaşayan bireylerdir” (EC, 2004: 112). Fransa Ulusal İstatistik Ofisi'ne (INSEE) göre çalışan yoksullar “yılın en az 6 ayını çalışarak ya da iş arayarak geçiren fakat yaşadığı hanehalkının yaşam standardı ulusal yoksulluk sınırının altında bulunan bireylerdir” (Lagaranne ve Legendre, 2000: 1). Kanada Ulusal Refah Konseyi'ne (NCW) göreyse çalışan yoksullar “18-64 yaş aralığında olup referans yılda en az 910

saat çalışan, gelirinin yarıdan fazlasını ücret, maaş ya da kendi hesabına çalışma yoluyla elde eden ve bu geliri ulusal gelir eşliğinin altında kalan bireyler” olarak tanımlanmaktadır (Fortin ve Fleury, 2004: 14-15).

Tablo 1. Çalışan Yoksulluğuna İlişkin Bazı Tanımlar

Ülke	Kaynak	Çalışan Yoksulluğuna Konu Olan Çalışmanın Tanımı	Yoksulluk Eşiği
Avrupa Birliği	– Eurostat	– Referans Dönemde en az 15 saat istihdam edilmiş olmak – Son yıl içerisinde aktif durumda bulunmak	– Ortalama hanehalkı gelirinin %60’ının altı
Fransa	– INSEE – Akademisyenler – Ulusal Eylem Planı(2001-2003/2003-2005)	– Yılın en az 6 ayını işgücü piyasasında çalışarak ya da iş arayarak geçirmek – En az 6 ay çalışmak – Bir yıl içerisinde en az 1 ay bir işe sahip olmak	– Ortalama hanehalkı gelirinin %50’sinin altı
Belçika	– Ulusal Eylem Planı(2001-2003/2003-2005)	– Yılın en az 6 ayını işgücü piyasasında çalışarak ya da iş arayarak geçirmek – En az 6 ay çalışmak	– Ortalama hanehalkı gelirinin %60’ının altı
İsviçre	– Federal İstatistik Bürosu – Akademisyenler	– Çalışma sürelerine bakılmaksızın istihdam anlamında tüm aktif bireyler – Tam zamanlı çalışan tüm bireyler (haftalık 36 saat ve üstü) – En az bir bireyin haftalık asgari 40 saat gelir getirici bir faaliyette bulunması	– Temel sağlık sigortası ve barınma maliyetleri hesaplanarak oluşturulan ulusal yoksulluk sınırı
ABD	– Nüfus Bürosu – BLS	– Aile bireylerinin 1750 saat (44hafta) çalışmış olması – Yılın en az 6 ayının (27 hafta) işgücü piyasasında çalışarak ya da iş arayarak geçirilmesi	– Ulusal yoksulluk sınırı

Kanada	<ul style="list-style-type: none"> – NCW – Sosyal Kalkınma Konseyi – Politika Araştırma Ağı 	<ul style="list-style-type: none"> – Toplam hanehalkı geliri- nin %50’den fazlasının ücret, maaş ya da kendi hesabına çalışma karşılığı elde edilmesi – Yetişkin bireylerin en az 49 hafta (Haftalık en az 30 saat) tam ve ya yarızaman- lı bir işte çalışması – Tam zamanlı/bütün yıl ça- lışmak 	<ul style="list-style-type: none"> – Ulusal yoksulluk sınırı – Sosyal Kalkınma Konseyi görelı yok- sulluk eşiğı – Yıllık 20.000\$ altın- da gelir elde etmek
Avustralya	<ul style="list-style-type: none"> – Sosyal Politika Mer- kezi 	<ul style="list-style-type: none"> – Çalışma sürelerine bakıl- maksızın istihdam anla- mında tüm aktif bireyler 	<ul style="list-style-type: none"> – Henderson mutlak yoksuluk sınırı

Kaynak: Pena Casas ve Latta, 2004: 7

Yapılan tanımlar dikkate alındığında çalışan yoksulluğuna ilişkin iki un- surun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar istihdam durumu ve elde edi- len gelir düzeyidir.

İstihdam durumu bireylerin referans dönemde belirli bir süre istihdam edilme ya da iş arama gerekliliğini ifade etmektedir. Atipik istihdam biçim- lerinin varlığı işgücü piyasalarında çalışma sürelerine doğrudan etki etmek- tedir. Bu çalışma sürelerinin normale oranla kısa oluşu elde edilen ücret düzeyini de düşürmektedir. Bireylerin işsiz kaldıklarında geçimlerini sağla- yacakları gelirden yoksun oluşu, eğitim ve niteliğine uygun olup olmadığı- na bakılmaksızın, düşük ücret ve verimlilik düzeyinde istihdam edilmeleri- ne neden olmaktadır.² Buna göre çalışan yoksulluğunun tanımlanmasında belirlenen sürelerle yakın sürelerde istihdam edilenlerin, düşük ücretle ça- lışmalarına rağmen hesaplamada dikkate alınmayışı sorunun boyutlarını net

2. Bu durum literatürde eksik istihdam olarak tanımlanmaktadır. ILO tarafından eksik istihdam zamana bağlı eksik istihdam ve yetersiz istihdam olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Zamana bağlı eksik istihdam bireyin referans haftada 40 saatten az süre ile çalışması ve daha fazla çalışmaya yönelik talebinin bulunması halidir. Yetersiz istihdamsa bireyin zamana bağlı eksik istihdam içerisinde bulunmaması şartıyla son 4 hafta içerisinde mevcut işini de- ğiştirmek istemesi ya da mevcut işine ek olarak iş araması ve iş bulduğu takdirde 2 hafta içe- risinde işe başlayacak durumda olmasını ifade etmektedir (<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/statistics-overview-and-topics/underemployment/lang--en/index.htm>).

bir biçimde görmemizi engelleyebilir. Ayrıca çalışma süreleri bireysel tercihlerle de açıklanabilir. Ücret düzeylerindeki artış belirli bir seviyeden sonra bireylerin boş zamanı çalışmaya tercih etmelerine neden olabilmektedir (Biçerli, 2013: 33-35). Ancak boş zaman tercihi sadece ücret artışıyla açıklanamaz. Aile hayatı, eğitim, sağlık durumu gibi bazı değişkenler de boş zaman tercihinin kullanılmasına neden olabilmektedir. Örneğin ailevi sorumlulukları nedeniyle atipik çalışma biçimlerinde istihdam edilmeye razı olan kadınların durumu böyledir. Bu tercih çalışma karşılığı elde edilen ücretlerin nispeten düşük olmasına sebep olacaktır. Bu gibi durumlarda çocuk bakımı gibi hizmetlerin dışarıdan sağlanması birtakım maliyetlere neden olmaktadır. Benzer maliyetlerin minimize edilerek hane giderlerinin azaltılması amacıyla boş zaman tercihinin kullanılması söz konusu olabilir.

Çalışan yoksulluğun kapsamında sadece istihdam edilenlerin mi dikkate alınacağı yoksa belirli bir süre boyunca iş arayan bireylerin de bu kapsama dahil edilip edilmeyeceği tartışma konusudur. BLS ve INSEE gibi bazı ulusal istatistik ofislerinin çalışan yoksulluk tanımlarına belirli bir süre iş arayanları da dahil ettikleri görülmektedir. İşgücünün istihdam edilenler ve işsizlerden oluştuğu düşünüldüğünde bu durum çalışmanın kapsamının işgücü olarak ifade edildiğini göstermektedir. Ancak istihdam ilişkisi içerisinde olup da geliri kendisinin ve ailesinin geçimine yetmeyecek olan bireyler çalışan yoksulluğunun belirlenmesinde daha belirgin bir düzlem oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) benzer bir anlayışla istatistikler yayınlamaktadır. TÜİK her ne kadar istatistiklerinde çalışan yoksul kavramını kullanmasa da bireylerin ekonomik faaliyet durumlarına göre yoksulluk oranlarını hesaplamaktadır. Bu istatistiklerde istihdamdaki bireyler ve iş arayanlar ayrı sınıflandırılmıştır. TÜİK referans hafta içerisinde en az bir saat iktisadi faaliyette bulunan yevmiyeli, ücretli, maaşlı, kendi hesabına çalışan, işveren ya da ücretsiz aile işçilerini istihdamda bulunan bireyler olarak kabul edilmektedir (www.tuik.gov.tr). NCW, EC ve ILO gibi kuruluşlarında çalışan yoksulluk tanımlamalarına sadece istihdam edilenleri dâhil ettikleri görülmektedir.

4. Çalışan Yoksulluğunun Boyutları

Çalışan yoksulluğunun tanımlanmasındaki zorluklar boyutlarının tam olarak belirlenmesini de zorlaştırmaktadır. Bazı ulusal istatistik ofisleri ve

uluslararası kuruluşlar çalışan yoksulluğuna ilişkin istatistikler yayınlamaktadır. Ancak bu istatistikler çalışan yoksulluğuna özgü bir hesaplama yönteminden uzak olup ulusal ve uluslararası yoksulluk sınırlarına göre gerçekleştirilmektedir. Benzer bir yöntemle çalışan yoksulluğuna ilişkin istatistikler yayınlayan ILO'nun verileri dünya genelinde geniş kapsamlı çalışmalar olması ve düzenli olarak yapılması sebebiyle çalışmalarda ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

4.1. Dünya'da Çalışan Yoksulluğunun Boyutları

Çalışan yoksulların sayıları dünya genelinde azalma gösterse de son yıllarda bu azalmanın beklenen düzeyin altında gerçekleştiği görülmektedir. Dünya genelinde 2013 itibarıyla yaklaşık 375 milyon çalışan günlük 1.25 \$'ın altında gelir elde etmektedir. Günlük 2 \$'ın altında gelir elde eden çalışan sayısıysa 839 milyon civarındadır. 2000'lerin başlarında çalışan yoksul sayılarınının 1.25 \$ için 700 milyon kişi 2 \$ içinse 1.2 milyar kişi dolaylarında olduğu düşünüldüğünde çalışan yoksul sayısında görülen düşüş azımsanmayacak düzeydedir (ILO, 2014: 13).

ILO çalışmalarında genellikle benzer sosyo-ekonomik özelliklere sahip ülkelere ilişkin verileri bir arada yayınlamaktadır. Bu bağlamda ülkeler dokuz farklı bölgede sınıflandırmıştır. Bu bölgeler; (1) Gelişmiş Ekonomiler ve Avrupa Birliği, (2) Merkez, Güneydoğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS), (3) Doğu Asya, (4) Güneydoğu Asya ve Pasifik, (5) Güney Asya, (6) Latin Amerika ve Karayipler, (7) Orta Doğu, (8) Kuzey Afrika ve (9) Sahraaltı Afrika olarak belirlenmiştir.

Gelişmiş ülke ekonomilerindeki yapısal değişimler bu ülkelerde günlük 1.25 ve 2 \$'lık yoksulluk sınırında bulunan çalışan yoksulların sayısını önemli ölçüde azaltmıştır. Bu durum dünya istihdamının % 40'ını oluşturan gelişmiş ülkelerde yoksullukla mücadele politikalarının yoksulluk sınırının hemen üzerinde yer alanlara yönelmesine neden olmuştur. Bu nedenle son yıllarda çalışan yoksulluğa ilişkin verilerde Gelişmiş Ülkeler ve Avrupa Birliği bölgesine yer verilmemektedir.

Dünya genelinde günlük 1.25 \$'lık gelir elde eden çalışan yoksul oranının 2013-2018 aralığında % 3'e yakın bir düşüş göstererek % 8.5 seviyelerinde seyretmesi beklenmektedir. 2013 itibarıyla en yüksek çalışan yoksul

oranı % 39.2'lik oranla Sahraaltı Afrika'dadır. Bu bölgede 2000-2013 aralığında çalışan yoksulluğu yarıya yakın bir oranda azalmakla birlikte çalışan yoksul sayılarının arttığı gözlemlenmektedir. Çalışan yoksulların sayı olarak en fazla görüldüğü bölge Güney Asya iken en az görüldüğü bölge Orta Doğudur. Orta Doğuda yaşanan siyasi gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda bu durumun bölgeden sağlıklı veriler alınamamasından kaynaklandığı söylenebilir. Merkez, Güneydoğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu en düşük çalışan yoksulluğu oranının bulunduğu bölge olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 2. Bölgelere Göre Çalışan Yoksulluğu Göstergeleri (Günlük 1.25 \$)

Kadın ve Erkek	Çalışan Yoksul Sayısı (Milyon Kişi)						Toplam İstihdamdaki Payı (%)					
	2000	2007	2011	2012*	2013*	2018*	2000	2007	2011	2012*	2013*	2018*
Dünya	692.9	490.9	406.3	385.0	374.7	284.7	26.5	16.7	13.3	12.4	11.9	8.5
Merkez,Güneydoğu Avrupa ve CSI	6.6	2.8	2.0	1.8	1.6	0.9	4.6	1.8	1.2	1.1	1.0	0.6
Doğu Asya	232.8	94.7	58.0	47.3	43.1	19.4	31.1	11.8	7.1	5.7	5.2	2.3
Güneydoğu Asya ve Pasifik	83.0	49.2	36.9	34.0	34.4	24.7	34.2	18.0	12.4	11.2	11.2	7.5
Güney Asya	224.5	201.1	167.2	160.7	155.0	111.9	44.2	33.9	27.3	26.0	24.6	16.2
Latin Amerika ve Karayipler	16.4	10.6	8.9	8.7	8.5	6.9	7.9	4.3	3.3	3.2	3.0	2.3
Orta Doğu	0.6	0.8	0.7	0.8	0.7	0.6	1.5	1.5	1.1	1.2	1.1	0.8
Kuzey Afrika	3.1	2.2	1.9	1.9	1.8	1.6	6.9	3.9	3.2	3.1	3.0	2.4
Sahraaltı Afrika	125.9	129.5	130.6	130.0	129.6	118.6	55.8	46.7	42.0	40.5	39.2	30.8

* Tahmini verilerdir.

Kaynak: ILO, 2014: 100

Dünya genelinde günlük 2 \$'lık gelir elde eden çalışan yoksulların oranı 2000'de % 46 seviyelerindeyken bu oranın 2018'e kadar % 22 seviyelerine gerilemesi beklenmektedir. Oransal olarak en büyük düşüş Doğu Asya ülkelerinde görülmektedir 2000'lerin başında % 45.9 olan çalışan yoksul oranının 2018'e gelindiğinde on kata yakın bir azalışla % 6.2'ye gerileyeceği

tahmin edilmektedir. 2013 itibariyle çalışan yoksulluğunun en fazla görüldüğü bölgeler Sahraaltı Afrika ve Güney Asya bölgeleri olarak dikkat çekmektedir. Bu bölgelerde oransal olarak dünya ortalamasının iki katından daha fazla çalışan yoksul bulunmaktadır.

Tablo 3. Bölgelere Göre Çalışan Yoksulluğu Göstergeleri (Günlük 2 \$)

Kadın ve Erkek	Çalışan Yoksul Sayısı (Milyon Kişi)						Toplam İstihdamdaki Payı (%)					
	2000	2007	2011	2012*	2013*	2018*	2000	2007	2011	2012*	2013*	2018*
Dünya	1199.2	989.5	878.1	851.0	839.0	736.2	45.9	33.7	28.7	27.4	26.7	22.0
Merkez,Güneydoğu Avrupa ve CSI	17.9	8.1	6.7	6.4	6.0	4.7	12.3	5.1	4.1	3.9	3.6	2.8
Doğu Asya	412.9	224.1	144.6	123.5	111.6	52.4	55.1	28.0	17.7	15.0	13.5	6.2
Güneydoğu Asya ve Pasifik	150.9	114.8	98.9	94.8	93.9	75.9	62.3	41.9	33.3	31.3	30.5	23.0
Güney Asya	399.4	414.6	392.8	389.0	387.8	359.8	78.5	69.9	64.1	62.9	61.5	52.2
Latin Amerika ve Karayipler	33.4	22.6	19.1	18.9	18.5	15.9	16.0	9.1	7.2	6.9	6.7	5.3
Orta Doğu	3.8	4.9	4.9	5.0	5.0	4.9	9.3	8.7	7.6	7.5	7.4	6.4
Kuzey Afrika	10.6	9.2	8.9	8.8	8.8	8.6	23.8	16.7	14.9	14.6	14.2	12.6
Sahraaltı Afrika	170.3	191.1	202.2	204.6	207.4	214.0	75.4	68.9	65.0	63.8	62.8	55.6

* Tahmini verilerdir.

Kaynak: ILO, 2014: 100

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında 1991'den itibaren günlük 1.25 ve 2 \$'lık gelir elde eden çalışanların sayısında azalma görülmektedir. Bu durum mutlak ve kısmi yoksulluğun azalması açısından önemlidir. Ancak günlük 2-4 dolar gelire sahip çalışanların sayılarındaki artış yoksulluk sınırı civarında yaşayan çalışan sayısının artmasına neden olmaktadır. 2011'den itibaren en fazla istihdam edilen çalışan sayısı günlük 4-13 \$ aralığında gelir elde edenlerden oluşmaktadır.

Tablo 4. Günlük Kazanç Seviyeleri ve Bölgelere Göre İstihdamın Dağılımı

Bölgeler	Yıllar	Kazanç Seviyelerine Göre İstihdam Oranları (%)				
		1.25\$ (Mutlak Yoksul)	1.25-2\$ (Kısmen Yoksul)	2-4\$ (Yoksulluk Sınırı)	4-13\$ (Orta Sınıf)	13\$ ve üstü (Orta Sınıf Üstü)
Gelişmekte Olan Ülkeler (Toplam)	1991	44.0	23.0	14.9	13.2	4.8
	2001	30.6	23.3	23.5	18.3	4.3
	2011	15.7	18.2	25.8	30.4	9.9
	2012*	14.6	17.7	25.7	31.3	10.7
	2018*	10.0	15.8	24.1	34.5	15.7
Merkez, Güneydoğu Avrupa ve CIS	1991	2.5	4.9	15.8	47.4	29.5
	2001	4.2	7.3	23.6	49.6	15.3
	2011	1.2	2.9	11.3	50.7	33.8
	2012*	1.1	2.8	11.2	50.4	34.6
	2018*	0.6	2.3	9.4	50.0	37.8
Doğu Asya	1991	55.8	26.2	12.3	5.1	0.6
	2001	28.8	23.3	28.1	18.0	1.8
	2011	7.1	10.6	27.3	45.1	9.9
	2012*	5.7	9.3	26.0	47.1	11.9
	2018*	2.3	3.9	16.3	52.0	25.5
Güneydoğu Asya ve Pasifik	1991	47.9	25.4	14.8	10.3	1.7
	2001	30.3	28.6	23.7	14.3	3.0
	2011	12.4	20.9	35.4	25.3	6.0
	2012*	11.2	20.1	35.7	26.5	6.4
	2018*	7.5	15.5	35.9	31.9	9.2
Güney Asya	1991	53.5	31.9	12.9	1.3	0.5
	2001	43.5	34.5	19.0	2.6	0.3
	2011	27.3	36.8	28.4	6.8	0.6
	2012*	26.0	36.9	29.1	7.3	0.7
	2018*	16.2	35.9	33.7	12.8	1.4
Latin Amerika ve Karayipler	1991	8.3	8.7	22.9	44.8	15.4
	2001	8.1	8.5	22.3	43.9	17.2
	2011	3.3	3.8	15.7	49.3	27.8
	2012*	3.2	3.7	15.5	49.4	28.2
	2018*	2.3	3.0	13.5	48.8	32.4
Orta Doğu	1991	2.4	9.2	25.1	45.7	17.6
	2001	1.5	7.9	26.8	46.7	17.0
	2011	1.1	6.4	21.9	48.4	22.2
	2012*	1.2	6.4	22.2	48.0	22.2
	2018*	0.8	5.6	21.8	47.5	24.4

Kuzey Afrika	1991	9.8	19.8	38.1	27.9	4.4
	2001	6.5	16.5	42.8	31.5	2.7
	2011	3.2	11.7	45.0	37.7	2.5
	2012*	3.1	11.4	44.3	38.3	2.9
	2018*	2.4	10.2	41.9	41.1	4.4
Sahraaltı Afrika	1991	54.7	18.7	15.4	8.8	2.4
	2001	54.6	20.1	15.3	8.0	2.0
	2011	42.0	23.0	21.3	11.1	2.5
	2012*	40.5	23.3	21.9	11.7	2.6
	2018*	30.8	24.8	25.6	15.5	3.2

* Tahmini verilerdir.

Kaynak: ILO, 2014: 102

Gelişmekte olan ülkelerde yaşam standartlarının yükselmesi ekonomideki yapısal değişiklikle alakalıdır. Ancak tarım sektöründen sanayi ve hizmetler sektörüne doğru kayışların gerçekleşmesiyle şekillenen bu yapısal değişiklikler 2008'deki küresel ekonomik krizin ardından durma noktasına gelmiştir. Bu durum kriz sonrasında güvencesiz istihdam ve çalışan yoksulluğunun artmasına sebep olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde çalışan yoksulluğunun azaltılabilmesi için dünya ortalamasının üzerinde bir ekonomik büyüme hızı sağlamaları gerekmektedir. Ancak bu ülkelerin yüksek nüfus artış hızlarına sahip olmaları çalışan yoksulluğunun azalması yönünde engel oluşturmaktadır (ILO, 2013: 12).

2011 itibarıyla mutlak yoksulluk sınırında gelir elde eden çalışanların en fazla olduğu bölge Sahraaltı Afrika'dır. Ayrıca 2018'e kadar bu durumun değişmesi beklenmemektedir. Günlük 13 \$'ın üzerinde gelir elde eden çalışanların en az bulunduğu bölgelerse sırasıyla Güney Asya ve Kuzey Afrika'dır.

Gelişmiş ülkeler ve Avrupa Birliğine bakıldığında Dünya Bankası'nın (WB) yoksulluk verilerine göre İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD gibi ülkelerde günlük 1.25 ve 2 \$'lık yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı % 0'dır (WB,2015). Ancak Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT) ve BLS verilerine göre durum farklıdır. EUROSTAT verilerine göre 2010 itibarıyla Avrupa'nın % 8'i çalışan yoksuldur. Ülkeler düzeyinde bakıldığında İngiltere'nin % 8'i, Almanya'nın % 7'si Fransa'nın % 6'sı çalışan yoksulluk sorunu yaşamaktadır. Bölgede % 14'lük oranla Yunanistan en fazla

çalışan yoksul oranının bulunduğu ülke konumundadır (EUROSTAT, 2010: 9). BLS'nin 2011 çalışan yoksulluğu istatistiklerine göre ABD'de çalışan yoksulların oranı 2011 itibariyle % 7'dir. Kadınlarda bu oran % 8'e çıkarken erkeklerde % 6.2'ye gerilemektedir. Ülkede genç işsizliğinin yüksek olması gençlerin pazarlık güçlerini etkilediğinden gençlerin çalışan yoksulluk riski daha fazladır. 16-19 yaş aralığındaki gençlerin çalışan yoksulluk oranı % 11.3 seviyelerindeyken 20-24 yaş aralığında bu oran % 14 olarak tespit edilmiştir. Eğitim durumuna göre çalışan yoksulluk oranlarına bakıldığında lise mezunlarının % 20.1'i, ön lisans mezunlarının % 4.6'sı, lisans mezunlarının % 2.4'ü çalışan yoksuldur (BLS, 2013: 2-4). İstatistiklerde görülen bu farklılıkların nedeni Dünya Bankası ve ülkelerin yoksulluk hesaplama yöntemlerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

4.2. Türkiye'de Çalışan Yoksulluğunun Boyutları

Türkiye'de yoksulluğa ilişkin en kapsamlı araştırmalar Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılmaktadır. Dünya Bankası'ndan sağlanan kredi desteği ile yürütülen Sosyal Riskin Azaltılması Projesi kapsamında, 2002'de uygulanan Hanehalkı Bütçe Anketinden elde edilen veriler esas alınarak Türkiye'de yoksulluğun boyutları, nedenleri ve sonuçları üzerine TÜİK ve Dünya Bankası ortak bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda belirlenen yoksulluk tespit yöntemlerine göre 2002'den itibaren yoksulluk göstergeleri yayınlanmaktadır (TÜİK, 2008: 32). Bu bağlamda yapılan en son çalışma 2014'de yayınlanan 2013 yoksulluk araştırması sonuçlarıdır.

Türkiye'de açlık sınırının altında yaşayanların sayısı sürekli olarak azalma eğilimindedir. Günlük 1 \$'ın altında gelir elde edenlerin sayıysa 2006'dan itibaren istatistiklere yansımamaktadır. Günlük 2.15 \$'ın altında gelir elde edenlerin oranı 2013 itibariyle % 0.06 seviyelerindedir. En dikkat çekici düşüş günlük 4.3 \$ altında gelir elde edenlerde görülmektedir. Bu gelir grubunda 2002'ye % 30.30 olan bu oran 2013'de % 2.06 seviyelerine gerileyerek on beş kata yakın bir azalış göstermiştir (TÜİK, 2014).

Dünya Bankası verilerine göre Türkiye'de 2010 itibariyle günlük 1.25 \$ altında gelir elde eden kişi oranı % 1.3'dür. 2 \$ için bu oran % 4.7 belirlenmiştir (www.povertydata.worldbank.org). Yoksulluğa ilişkin rakamların birbirinden farklı olmasının sebebi kullanılan teknik ve ölçütlerde dikkate

alınan ihtiyaçların farklı olmasıdır. Ayrıca Dünya Bankası tarafından kullanılan 1.25 \$ ve 2 \$'lık uluslararası yoksulluk sınırı yerine TÜİK tarafından 1 \$ ve 2.15 \$'lık yoksulluk sınırı kullanılmaktadır. Bu durum yoksulluğa yönelik olarak üretilecek politikalarda temel alınan ölçütlerin tekrar gözden geçirilmesini gerektirmektedir (Sallan Gül, 2002: 110).

TÜİK verilerine göre 2002 itibariyle istihdamdaki fertler arasındaki yoksulluk oranı % 25.08'dir. Bu oran 2009'a gelindiğinde % 15.37'ye gerilemiştir. Ancak bu noktada kentte ve kırsal alanda yaşayan bireyler arasında önemli farklılıklar dikkat çekmektedir. 2009 itibariyle kentte çalışanların % 5.71'i yoksulken kırsal alanda çalışan bireylerin % 31.54'ü yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır (TÜİK, 2009).

Tablo 5. Türkiye'de İşteki Durum ve Sektöre Göre Fert Yoksulluk Oranları

İşteki Durum ve Sektör		Fert Yoksulluk Oranı (%)							
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İşteki Durum	Ücretli-Maaşlı	13.64	15.28	10.35	6.57	6.00	5.82	5.93	6.05
	Yevmiyeli	45.01	43.09	37.52	32.12	28.63	26.71	28.56	26.86
	İşveren	8.99	8.84	6.94	4.80	3.75	3.15	1.87	2.33
	Kendi Hesabına	29.91	32.38	30.48	26.22	22.06	22.89	24.10	22.49
	Ücretsiz Aile İşçisi	35.33	38.51	38.73	34.52	31.98	28.58	32.03	29.58
Sektör	Tarım	36.42	39.89	40.88	37.24	33.86	32.05	37.97	33.01
	Sanayi	20.89	21.34	15.64	9.85	10.12	9.70	9.71	9.63
	Hizmet	25.82	16.76	12.36	8.68	7.23	7.35	6.82	7.16

Kaynak: TÜİK (2009), Yoksulluk Araştırması Sonuçları

Çalışanların işteki durumları incelendiğinde 2002'de Türkiye genelinde en fazla yoksul yevmiyeli çalışanlar arasında görülmektedir. 2004 itibariyle bu oran ücretsiz aile işçileri aleyhine değişmiştir. Yoksulluğun oransal ola-

rak en düşük görüldüğü bireyler ise sırasıyla işverenler ve ücretli-maaşlı çalışanlar olarak dikkat çekmektedir. Sektöre bakıldığında en fazla yoksul tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe görülen yoksulluk oranı 2002-2009 aralığında sadece % 3'lük azalış göstermiştir. Aynı dönemde sanayi ve hizmetler sektöründe de yoksulluk oranları düşmekle beraber bu düşüşler tarım sektörüne nispeten daha yüksek oranlarda gerçekleşmiş olup sanayi sektöründe % 11 hizmetler sektöründe % 18 civarlarındadır.

Yoksulluğa ilişkin çalışmalar yapılırken sadece oransal göstergeler göz önünde bulundurulmamalıdır. Ücretli ve maaşlı çalışanlar arasında oransal olarak yoksulluk düşük olmasına rağmen bu bireylerin toplam nüfus ve istihdam içerisindeki payı dikkate alınmalıdır (Kapar, 2010: 55). Türkiye'de Haziran 2015'de yayınlanan Hanehalkı İşgücü İstatistiklerine göre 25 milyon 953 bin kişi istihdam edilmekte olup bu kişilerin yaklaşık % 69'u ücretli ve maaşlı çalışanlardan oluşmaktadır. Oransal olarak hesaplandığında bu durum 1 milyonun üzerinde ücretli ve maaşlı çalışanın yoksul olduğuna işaret etmektedir.

5. Çalışan Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları

Yoksulluğun çok boyutlu ve dinamik bir sorun olması, bu sorunla mücadelede izlenecek politikaların da çok boyutlu olmasını, zamana ve içinde bulunulan sosyo-ekonomik koşullara göre farklılaşmasını gerektirmektedir. Yoksullukla mücadelede etkin sonuçların alınabilmesi mücadele edilecek yoksulluk türünün ve yoksularının profillerinin doğru analiz edilmesine bağlıdır (Gündoğan, 2007: 100).

Çalışan yoksulluğuyla mücadelede çalışanların ücret düzeyleri, ülkedeki gelir dağılımının adil olup olmadığı ve yaratılan işlerin niteliği gibi unsurlar önem kazanmaktadır. Bu bağlamda genel olarak çalışan yoksulluğuyla mücadele politikaları; asgari ücret politikaları, gelir dağılımı politikaları ve düzgün iş politikaları olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

5.1. Asgari Ücret Politikaları

İşgücü piyasalarında yaratılan işler özellikleri gereği birbirinden farklı olabileceği gibi çalışanlar da homojen özelliklere sahip değildir. İşgücü piyasaları mal piyasalarında olduğu gibi farklı rekabet koşullarından etkilen-

mektedir. Firmaların işgücü talepleri, işgücü arzı, işgücü verimliliği, endüstrinin genel dengesi, iktisadi koşullardaki değişme ve gelişmeler gibi birçok unsur ücretlerin belirlenmesinde göz önünde bulundurulmaktadır (Lordoğlu ve Özkaplan, 1997: 251).

Ücretlerin emeğin verimliliğine göre belirlenmesi ekonomik bir kavramdır. Bu durumda ücretler yapılan işin değerine ve zorluk derecesine göre ortaya çıkmaktadır. Ancak ücretlerin ihtiyaca göre belirlenmesi sosyal bir kavram olup bireysel özelliklere ve kişinin asgari ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Rekabetçi piyasa koşullarında emek maliyetlerinin önemli bir unsur oluşu işverenlerin ihtiyaç odaklı ücret yaklaşımına sıcak bakmamalarına neden olmaktadır (Zaim, 1997: 217-220). Bu durum çeşitli yaptırımlarla desteklenen asgari ücret politikalarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Sosyal alandaki uluslararası standartlar günümüzde sosyal haklar bakımından oldukça belirleyici ve önemlidir. Ülkeler artık tek başlarına istedikleri şekilde ekonomi ve sosyal politikalarını belirleyememekte, ekonomik alandaki işbirliği ve rekabet olguları kendisini sosyal standartların oluşması ve korunması bakımından da göstermektedir (Korkmaz ve diğerleri, 2013: 104). ILO asgari ücreti; ülkelerin sosyo ekonomik yapıları çerçevesinde belirlenen, çeşitli yasal düzenlemeler ve yaptırımlarla desteklenen ve bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan asgari ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini amaçlayan ücret seviyesi olarak tanımlamaktadır (ILO, 2009: 2). ILO'nun 1920 tarihli *The Labour Provisions of the Peace Treaties* (Barış Anlaşmalarının Emek Hükümleri) isimli raporunun çalışma başlıklı sekizinci bölümünde yeterli yaşam koşullarını sağlayacak bir ücretin çalışanlara sağlanması evrensel ve kalıcı barış için gerekli bir unsur denilmektedir (ILO, 1920: 2).

Evrensel ve bölgesel nitelik taşıyan çeşitli belgelerde, başta adil ücret hakkı olmak üzere, asgari ücret konusunda çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. Evrensel nitelik taşıyanlar, Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS); bölgesel nitelikte olanlarsa Avrupa Sosyal Şartı (AŞŞ) ve Afrika Halk ve İnsan Hakları Antlaşması (AHİHA)'dır (Korkmaz ve diğerleri, 2013: 109).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde (1948, madde 23). "*Herkesin*

kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli ücrette hakkı olduğu” belirtilmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nde (2000, madde 7) *“Tüm çalışanlara emeklerinin karşılığında asgari olarak kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret verilmesi”* kararlaştırılmıştır. Avrupa Sosyal Şartı’nın birinci bölümünde (1996, madde 4) *“Tüm çalışanların kendileri ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlamak için yeterli adil bir ücret alma hakkı”* olduğu ifade edilmiştir. Afrika Halk ve İnsan Hakları Antlaşması’nda (1981, madde 15) *“Her bireyin, eşitlik temelinde ve tatmin edici koşullar altında çalışma ve eşit işe eşit ücret alma hakkına sahip olduğu”* vurgulanmaktadır.

Yoksulluk sorunu yalnızca bir düşük gelir sorunu değil aynı zamanda bir istihdam sorunudur. Asgari ücret uygulamaları yoksulluk karşıtı bir program olarak sosyal politika uygulamalarında yer edinmektedir. Sürdürülebilir asgari ücret politikaları çalışanlar arasındaki gelir farklılıklarını daraltıcı etki yapmaktadır. Ancak yoksulluk sorunu sadece asgari ücret vasıtasıyla çözülemeyecek kadar geniş kapsamlı bir sorundur. Bunun dışında ihtiyaçların nitelikleri, ailenin gelir yapısı ve eğitim gibi daha yapısal sorunların da çözümü gerekmektedir (Korkmaz ve diğerleri, 2013: 153-154).

Asgari ücretin yükseltilmesi işgücü maliyetlerini arttırarak maliyet ve fiyatları da etkilemektedir. Ancak işgücü maliyetlerindeki makul bir artış kar düzeyini yine makul bir ölçüde etkiliyorsa bu durum üretimi olumsuz etkilememektedir. Yaşanan ücret artışı çalışanların satın alma güçlerini olumlu etkileyerek üretilen mal ve hizmetlere olan talebi arttırıyorsa üretim artışını da beraberinde getirecektir. Öte yandan asgari ücretin artması işgücünü bir kısmında gelir artışı sağlarken diğer kısmının işgücü piyasalarına dâhil olmalarını zorlaştırıyorsa yoksulluğun çözümüne yönelik olumlu katkı sağlaması güçtür (Talas, 1976: 70-74).

ILO çalışan yoksulluğuyla mücadelede mevcut iş koşullarının iyileştirilmesi üye ülkeleri etkin asgari ücret politikaları oluşturmaları konusunda teşvik etmektedir. Bu sayede sosyal korumanın artırılarak güvencesiz istihdamın engellenmesi ve çalışanların düzenli ve makul bir ücret seviyesinde istihdam edilmeleri amaçlanmaktadır (ILO, 2013a: 35). Çalışanlar açısından adil ve işverenler açısından sürdürülebilir asgari ücret politikalarının

belirlenmesi çalışan yoksullukla mücadelede ve düzgün çalışma koşullarının oluşturulmasında etkili bir araç olarak görülmektedir (EC, 2012: 9).

5.2. Gelir Dağılımı Politikaları

Günümüz toplumlarının en önemli sorunlarından birisi toplumlar arasında görülen gelir eşitsizlikleridir. Bu eşitsizlikler günümüzde sadece etik kaygılara yol açmakla kalmayıp aynı zamanda dünyanın pek çok bölgesinde görülen istikrarsızlık ve çatışmaların da temelini oluşturmaktadır (Ritzer, 2011: 416).

Küreselleşme dünyada önemli ölçüde zenginlik yaratmıştır. Ancak sağlanan bu zenginlikten herkes eşit ölçüde fayda sağlayamamaktadır. Küresel ekonomik eşitsizlik başta ülkeler arasındaki gelir ve çalışma koşullarının farklılıklarına dikkat çekmektedir. Ülkeler arasındaki bu farklılıklar gıda, sağlık, barınma ve eğitim gibi temel imkânlardan yararlanma konusunda da kendini göstermektedir. Özellikle eğitim imkânların yoksun olmak gelecek nesillerin yoksulluktan kurtulma ihtimallerini zorlaştırmaktadır (Giddens, 2013: 432-440).

Tablo 6 gelir gruplarına göre seçilmiş bazı ülkeler arasında kişi başına düşen gelir miktarını göstermektedir. Dünyanın hemen her bölgesinden ülkelerin seçildiği tabloda Afganistan ile ABD arasında kişi başına düşen gelir miktarı açısından yüz kata yakın bir farklılık görülmektedir. Dünya’da en fazla çalışan yoksulun bulunduğu ülkeler olan Çin ve Hindistan’daki gelir düzeylerine bakıldığında bu ülkelerdeki temel sorunun gelir dağılımıyla alakalı olduğu sonucuna varılabilir.

Gelir dağılımı bize sadece ülkeler arasında değil bir ülkedeki zenginliğin nasıl bölüşüldüğü hakkında da fikir vermektedir. Bunun için, o ülkede üretilen ulusal gelirin nüfus ve üretim faktörleri arasındaki dağılımına bakmak gerekmektedir (Koray, 2008: 287). Üretim faktörlerinden emeğin gelir dağılımından aldığı payın artırılması çalışan yoksulluğuyla mücadelede önemli bir araçtır (Başoğlu ve diğerleri, 2012: 190-192). Ücret artışlarının gelir dağılımı üzerinde etki meydana getirebilmesi için, gelirler üzerindeki iki olgunun bir arada ya da ayrı ayrı gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki ücret artışlarının çalışanların toplam gelirlerini artırması durumunda düşük ücretli çalışanların gelirlerinde oransal bir artış sağlanmasıdır. Bir

diğeri ücret artışlarının gerek toplam gelirlerdeki artışa bağlı olarak, gerekse bu artışlardan bağımsız olarak gelirin düşük ücretliler lehine yeniden dağılımını sağlamasıdır (Korkmaz ve diğerleri, 2013: 147).

Tablo 6. Gelir Gruplarına Göre Bazı Ülkelerde Kişi Başına Düşen Gelir

Gelir Gurubu	Ülkeler	Kişi Başına Düşen Gelir (\$)
Düşük Gelirli	Afganistan	570
	Kenya	840
	Tacikistan	860
Alt-Orta Gelirli	Hindistan	1530
	Paraguay	3290
	Ukrayna	3500
Üst-Orta Gelirli	Çin	5740
	Meksika	9740
	Türkiye	10830
Yüksek Gelirli	Rusya Federasyonu	12700
	İngiltere	38250
	ABD	50120

Kaynak: WB, 2014: 296-297

5.3. Düzgün İş Politikaları

Ekonomilerde yeni işlerin yaratılması kadar, yaratılan işlerin niteliğinde önem taşımaktadır. İşsizliğin sorununun çözülmesi amacıyla “her ne pahasına olursa olsun” yeni işlerin yaratılması anlayışı çalışma şartlarının kötüleşmesine ve çalışanları yoksullaşmasına neden olmuştur (Gündoğan, 2007: 118). Neoliberal politikaların uygulanmasıyla derinleşen bu süreç uluslararası kuruluşları harekete geçirmiştir. ILO tarafından 1999’da düzenlenen 87. Uluslararası Çalışma Konferansında Düzgün İş (DecentWork) isimli bir rapor sunulmuştur. Bu raporda çalışma hayatında özgürlük, iş güvencesi, eşitlik ve insan onurunu korumak temel hedefler olarak belirlenmiştir. Çalış-

şanların haklarının korunması, yeni istihdam alanlarının oluşturulması, sosyal güvenlik ve sosyal diyalogun güçlendirilmesinin bu hedefler doğrultusundaki çalışmalara yön vereceği ifade edilmiştir. Raporda ayrıca düzgün iş uygulamalarını sayesinde ebeveyn gelirlerinin artırılarak çocuk işçiliğinin engellenmesi ve çocukların eğitim hayatlarına devam etmeleri amaçlanmaktadır (ILO, 1999: 3-7).

ILO düzgün olanaklarının belirlenmesi amacıyla on bir farklı gösterge belirlemiştir. Bu göstergeler şunlardır (Anker ve diğerleri, 2012: 7): (1) Yeni istihdam olanaklarının yaratılması. (2) Çocuk işçiliğinin engellenmesi. (3) Bireylerin yeteri düzeyde gelir elde edebilecekleri ve verimli olabilecekleri işlerde çalışmaları. (4) Çalışma sürelerinin fiziksel ve zihinsel sağlığın korunmasına elverecek seviyede olması. (5) İstikrarlı ve güvenceli işlerde çalışılması. (6) Çalışma ve aile hayatı arasında dengenin sağlanması. (7) Çalışma hayatında ayrımcılığın giderilmesi. (8) İş güvenliği önlemlerinin alınması. (9) Sosyal güvencenin varlığı. (10) Sosyal diyalog ve örgütlenmenin varlığı. (11) Sosyo-ekonomik koşullar (işgücü verimliliği, enflasyon, eğitim, enformel istihdam, gelir dağılımı, yoksulluk).

Ekonomilerde düzgün iş açıklarının varlığı yoksulluğun kalıcı bir sorun haline dönüşmesine yol açmaktadır. ILO düzgün iş açıklarının giderilmesi adına bazı pilot uygulamalar gerçekleştirmektedir. Bu uygulamalardan biri 2008-2012 arasında Madagaskar'da gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın temel amacı enformel istihdamın azaltılmasıyla sosyal güvenliğin kapsamını genişletmek olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda 150'ye yakın girişimciye 75.000 ile 120.000 \$ arasında teşvik verilmiştir. Bu sayede 77.000 civarında tam zamanlı iş imkanı oluşturulmuş olup bu işlerin ücret düzeyleri ve sigorta prim ödemeleri düzenli olarak takip edilmiştir (ILO, 2004: 16-17). Benzer bir uygulama Danimarka, Fas ve Panamada gerçekleştirilmiştir. Danimarka'da yaşlı nüfusun fazla olması sebebiyle 55 yaş ve üzeri çalışanlara özel bir program uygulanmıştır. Bu bireylerin yaşadıkları iş kazaları dikkate alınarak işyerlerindeki fiziksel ve zihinsel stres faktörlerini önlemeye yönelik projeler üretilmiştir (ILO, 2006: 40). Fas'ta sosyal diyalogun güçlendirilmesi adına çift yönlü iletişime açık bir endüstri konseyi oluşturulmuştur. Bu ülkede istihdamdaki önemi sebebiyle ağırlıklı olarak tekstil sektörüne yönelik çalışmalar yapılmıştır. Tekstil sektöründe verilen işbaşı

eğitimleri sayesinde işgücü verimliliğinde artış sağlanmıştır. Bu durum işgücünü niteliğine katkıda bulunurken çalışma ortamlarının da iyileşmesine olanak tanımıştır. Ayrıca tekstil sektöründe çalışan kadınlara yönelik ayrımcılığın giderilmesi amacıyla düzenlemeler yapılmış olup bu düzenlemeler cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmuştur (ILO, 2006: 72). Panamada istihdam altyapısının düzenlenmesi için çeşitli projeler uygulanmıştır. 200 milyon \$'a yakın değerdeki bu projeler sayesinde işsizlik 1 yıl içerisinde % 1'lik azalış göstermiştir. Asgari ücret sistemi yeniden düzenlenerek daha verimli bir hale getirilmiştir. Ayrıca küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi adına verimlilik odaklı ücret sistemleri uygulamaya konulmuştur (ILO, 2006: 81-82).

Düzgün iş sadece ulusal düzeyde ekonomik gelişmeye yönelik bir konu olarak görülmemelidir. Ekonomik büyümenin sonuçlarından herkesin adil bir pay alması düzgün işin temel amaçlarından birisidir (Kapar, 2004: 199). Bu bağlamda düzgün iş yaklaşımı çalışan yoksulluğuyla mücadelede gelir adaletinin sağlanması açısından önemli bir konumda bulunmaktadır.

Çalışan yoksulluğuyla mücadelede dönemsel ve bölgesel değişkenler göz önüne alınarak farklı yöntemleri tercih etmek mümkündür. Ancak mücadele yöntemi farklı tercihler üzerine temellense de sorunun “çalışma” ve “yoksulluk” eksenlerinde şekillendiği düşünüldüğünde önceliğin çalışma ilişkilerindeki sorunların giderilmesi üzerine verilmesi önemli görülmektedir. Bu bağlamda düzgün iş politikalarının kararlı bir şekilde hayata geçirilmesi asgari ücret ve gelir dağılımı politikaları gibi diğer mücadele yöntemleri üzerinde de olumlu etkiler sağlayabilir. Özetle düzgün iş göstergeleri olarak aktardığımız kriterler gerek uygulanabilirliği gerekse sorunun bütüncül olarak çözümü açısından en etkin ve gerçekçi mücadele politikalarında birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

6. Sonuç

1980'lerden sonra yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler toplumsal hayatın hemen her alanında olduğu gibi çalışma ilişkileri üzerinde de etkisini göstermektedir. Küreselleşmenin sermayeye sağladığı hareket özgürlüğü gibi avantajlar aynı ölçüde emeğe yansımamaktadır. Ayrıca uluslararası pazarda artan rekabetin emek maliyetlerini önemli bir rekabet unsuru haline getir-

mesi ücret düzeyleri üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Yatırımcılar üretim maliyetlerini düşürmek adına emeğin ucuz olduğu bölgelerde yatırımlarını yoğunlaştırmaktadır.

Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler üretim biçimlerini dönüştürerek istihdamın yapısı üzerinde değişikliğe neden olmaktadır. Üretimdeki maki-neleşme süreci sanayi sektöründeki istihdamı oransal olarak daraltmaktadır.

Bu durum gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dünya genelinde tarım ve sanayi sektörlerindeki istihdam oranlarının azalmasına neden olmaktadır. Hizmetler sektörü ise giderek istihdam piyasalarında önemli bir konuma gelmektedir. ILO (2014: 96) verilerine göre 2013’de dünya genelinde çalışanların % 45,1’i hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. İstihdamdaki bu sektörel değişim çalışma biçimleri üzerinde de etkili olmaktadır. Günümüzde esnek ve atipik çalışma biçimleri gittikçe yaygınlaşmaktadır. Kısmi ve geçici sürelerle çalışma gibi çalışma biçimlerinin yaygınlaşması bireyler açısından güvencesiz istihdam ve düşük ücretli çalışma gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

İşsizlik günümüz toplumların önemli sorunları arasında yer almaktadır. Ancak işsizlik sadece işsizler üzerinde değil ayrıca çalışanlar üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. İstihdam piyasalarında düzgün işlere erişmekte güçlük çeken bireyler geçimlerini sağlamak için enformel sektörde istihdama yönelmektedir. Emek maliyetlerinin rekabet açısından önemi düşünülüğünde düşük ücretlerle enformel sektörde çalışanların varlığı formal sektörde istihdam edilenler açısından da tehdit unsuru konumundadır. Hizmetler sektöründe yaşanan genişleme ve işsizlik oranlarındaki artış sendikalaşma oranları üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadır. Ağırlıklı olarak hizmetler sektöründe çalışan beyaz yakalı çalışanlar genellikle bireysel iş sözleşmeleri kapsamında istihdam edilmekte ve örgütlenmemektedir. Ayrıca işsizlerin sayısındaki artış çalışanların işlerini kaybetmemek adına sendikalara üye olmamasına neden olmaktadır. Çalışanlar arasındaki örgütlenme oranlarında görülen bu gerilemeler özellikle 1970’lerden sonra yaygınlaşan neoliberal politikaların etkisiyle gerçekleşmiştir. Bu durum emeğin sermaye karşısındaki pazarlık gücünü azaltmaktadır.

Neo-liberalleşme süreci beraberinde üretim yapısı üzerinde bazı değişikliklere neden olmuştur. Kamusal harcamaların kısıtlanması amacıyla özel-

leştirmelerin artması sosyal harcamaların ekonomilerdeki payının düşmesine neden olmaktadır. Bu durum özellikle yoksullar üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Ayrıca ülkelerin dünya ekonomisindeki gelişmelere ayak uydurabilmek adına geliştirdikleri yapısal uyum politikaları dönemsel olarak istikrarsız bir ekonomik yapıyı beraberinde getirmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen yüksek enflasyon oranları reel ücretlerin düşmesine neden olarak çalışan yoksulluğun boyutlarını artırmaktadır.

Makro değişkenlerin yanı sıra bireylerin eğitim durumları, mesleki yeterlilikleri, yaş, cinsiyet gibi bireysel özellikleriyle beraber yaşadıkları hane yapısı da çalışan yoksulluğu üzerinde etkilidir. Eğitim seviyesinin düşüklüğü genel olarak düzgün işlere erişme yönünde bir engel durumundadır. Ayrıca istihdam piyasalarında kadınlar, engelliler, yaşlılar ve çocuklar gibi dezavantajlı kesimlerin nispeten daha düşük ücretlerle ve güvencesiz koşullarda çalıştıkları görülmektedir. İşgücü katılım oranlarının düşüklüğü ve kalabalık hane yapısı hane geliri üzerinde azaltıcı bir etki yaparak bireylerin yoksulluk riskini artırmaktadır.

Yaşanan bu değişim ve gelişmeler çalışan yoksulluğunu dünya genelinde önemli bir sorun haline getirmektedir. ILO (2014: 100) verilerine göre 2013’de dünya genelinde istihdam edilen bireylerin % 11,9’unun günlük 1.25 \$ altında gelir elde etmesi bu durumu destekler niteliktedir. Günlük 2 \$ altında gelir elde edenlerin oranıysa % 26,7 seviyesindedir. Çalışan yoksulluğun bölgesel durumuna bakıldığında Güneydoğu Asya ve Pasifik, Güney Asya ve Kuzey Afrika bölgelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bölgeler ucuz işgücünü bünyesinde barındırmaları neticesinde uluslararası şirketlerin yatırım merkezi konumundadır. Ucuz işgücü bağlamında sermayeye rekabet avantajı sunan bu bölgelerde çalışanların önemli bir kısmı günlük 1.25 ve 2 \$’lık yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Çalışan yoksulluğu Türkiye için de önemli bir sorundur. Sektörel açıdan bakıldığında Türkiye’de tarım sektöründe çalışanların yaklaşık üçte biri ulusal yoksulluk sınırının altında gelir elde etmektedir. İşteki durumları değerlendirildiğindeyse kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz aile işçileri çalışan yoksulluğun en fazla görüldüğü kesimler olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye’de çalışan yoksulluğuna ilişkin temel sorunlardan birisi uluslararası kuruluşlarla ulusal istatistik ofisi (TÜİK) arasında kavramsal bir bütün-

lüğün sağlanmamış olmasıdır. ILO ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların yanı sıra Amerika, Fransa, Kanada gibi gelişmiş ülkelerin istatistik ofisleri de “çalışan yoksulluğu” kavramını kullanırken Türkiye’de bu kavram henüz resmi anlamda kendine yer bulamamıştır. Ayrıca bahsi geçen kuruluşlar çalışan yoksulluğun nasıl hesaplandığına yönelik kapsamlı metaveriler de sunmaktadır. Bu metaveriler arasında en tartışmaya açık olanı çalışan yoksulluğunun hesaplanmasında işsizlerin (ya da belirli bir süre boyunca iş arayanların) hesaplamalar kapsamına dâhil edilip edilmeyeceğine yöneliktir. Fransa, Belçika, ABD gibi ülkelerin belirli süre iş arayanları çalışan yoksulluğu istatistiklerine dahil ettikleri gözlenirken EUROSTAT ve Kanada Ulusal İstatistik Ofisi’nin sadece çalışanları hesaplama kapsamına aldığı görülmektedir. Bu durum uluslararası karşılaştırmalarda hesaplama farklılıklarından kaynaklı sorunları beraberinde getirmektedir. ILO’nun çalışan yoksulluğuna ilişkin istatistikleri bu sorunlara nispeten ortadan kaldırması açısından önemlidir.

Çalışan yoksulluğuyla mücadelede ülkelerin sosyo-ekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak bazı politikalar geliştirilmektedir. Bunlar arasında en yaygın olanları asgari ücret ve gelir dağılımı politikalarıdır. Asgari ücret çalışanlara ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli bir taban gelir sunması açısından önemlidir. Ancak hesaplanmasında ve uygulanmasında birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin Türkiye’de asgari ücret hesaplamalarında hane değil birey ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Bu durum hanedeki bireylerin yoksulluk riskiyle karşılaşmasına zemin hazırlamaktadır. Gelir dağılımı açısından bakıldığında dünyanın birçok ülkesinde kaynakların bölüşümü güncel bir sorundur. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeleri de etkilemektedir. Bu bağlamda olabildiğince adil bir gelir dağılımının sağlanması yoksullukla mücadelede önemli bir araç olarak görülmektedir. ILO tarafından geliştirilen uygun iş programıysa çalışma koşullarının iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Buna göre yeni iş alanlarındaki niceliksel artışın yanı sıra bu işlerin niteliksel olarak ta geliştirilmesi önemli görülmektedir. ILO bu amacını geliştirebilmek adına ücretten çalışama sürelerine kadar uzanan geniş bir çerçevede kriterler belirlemiştir.

Abstract: Poverty has been one of the important problems for societies across the history. However, the significance dedicated to poverty varied depending on the socio-economic features of that time. The impacts of the Industrial Revolution on employment structure made poverty no longer be a problem which is challenging only for the groups such as the unemployed who are in a disadvantageous position in the course of time. However they are employed, the individuals facing the poverty are named as working poor in the literature. The dimensions of working poverty have become more prominent with the increasing impact of globalization and neoliberal policies since 1980's. In this context, international corporations such as ILO and The World Bank intensified their research on working poverty in recent years. The differing structure of employment in conjunction with the occurring socio-economic changes poses a pressing factor that creates negative effect on the variables such as insured employment, unionization rate, working hours and wage-salary levels. This study has built on the general conceptual framework of working poverty. Primarily the concept of poverty and its semantic transformations are explained. Main purpose of this part is discussions about the conceptual definitions. Following the conceptual discussions was shared secondary quantitative data about size of the working poverty in the world and Turkey. Policies to fight against working poverty are given in the last part.

Keywords: Working, Poverty, Working Poverty, New Poverty

Jel Classifications: J21, J31, J53

Kaynakça

Alagh, K. (1992), "Problems of Employment and Poverty", **Development Economies**, (30) 2.

Anker, R., I. Chernyshev, P. Egger, F. Mehran and J. Ritter (2002), **Measuring Decent Work With Statistical Indicators**, Geneva: ILO Pub.

Başoğlu, U., N. Ölmezogulları ve İ. Parasız (2012), **Gelir Bölüşümü: Teori ve Politika**, Bursa: Ekin.

Bıçerli, M. K. (2011), **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul: Beta.

- BLS (2013), A Profile of the Working Poor 2011**, Washington.
- Buğra, A. (2013), Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İstanbul: İletişim.
- Clark, G. (2013), Fukaralığa Veda: Dünyanın Kısa İktisadi Tarihi**, (Çeviri: Egemen Demircioğlu), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- EC (2004), Joint Employment Report 2004-2005**, Brussels.
- EC (2012), Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu**, Brüksel.
- EUROFOUND (2004), Working Poor in the European Union, Euro found Seminar Report**, Brussels.
- EUROSTAT (2010), Work Poverty in EU**, Luxembourg.
- Fortin, M. and D. Fleury (2004), A Profile on the Working Poor in Canada**, Ottawa: Social Development Institute,.
- Giddens, A. (2013), Sosyoloji**, (Çeviri: Mehmet Ali Sarı ve Hüseyin Özel), İstanbul: Kırmızı.
- Gündoğan, N. (2007), Yoksulluğun Değişen Yüzü Çalışan Yoksullar**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- <http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/TUR> Erişim Tarihi, 17.04.2015.
- <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/statistics-overview-and-topics/underemployment/lang--en/index.htm> Erişim Tarihi, 13.03.2015.
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 Erişim Tarihi, 02.04.2015
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011 Erişim Tarihi, 17.04.2015.
- Huberman, L. (2012), Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, (Çeviri: Murat Belge), İstanbul: İletişim.
- ILO (1920), The Labor Provisions of the Peace Treaties**, Geneva.
- ILO (1999), Report of the Director-General, Decent Work - International Labor Conference 87th Session**, Geneva.
- ILO (2004), Reducing the Decent Work Deficit in the Infrastructure and Construction Sectors**, Geneva.
- ILO (2006), The ILO Decent Work Pilot Programme 2000-2005 Country Briefs**, Geneva.
- ILO (2009), Update on Minimum Wage Developments**, Geneva.
- ILO (2011), KILM-Poverty, Income Distribution And The Working Poor Indicators**.

- ILO** (2013), **Global Employment Trends 2013**, Geneva.
- ILO** (2013a), **Global Wage Report 2012-2013**, Geneva.
- ILO** (2014), **Global Employment Trends 2014**, Geneva.
- Kapar, R.** (2004) “Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar”, **Sosyal Siyaset Konferansları** (48), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Kapar, R.** (2010), “Türkiye’de Çalışan Yoksullar”, **Asomedyia** (Ankara Sanayi Odası Dergisi), Kasım Aralık 2010.
- Kesgin, B.** (2011), “Çalışma Yaşamında Değişen Yoksulluk: Çalışan Yoksullar”, **İş Ahlakı Dergisi** (7) 4.
- Koray, M.** (2008), **Sosyal Politika**, Ankara: İmge Kitapevi,
- Koray, M.** (2010), “Büyüyen Yoksulluk-Yoksulluk Sorunu ve Sosyal Hakların Sınırları”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı 42.
- Korkmaz, A., M. Dulupçu, B. Gövdere, H. Songur** (2013), **Onurlu İnsan Onurlu Yaşam İçin İnsani Ücret**, İstanbul: İGİAD,.
- Lagarange, C. and N. Legendre** (2000), “The Working Poor in France: Personal And Family Factors”, **Economie et Statistique**, (335) 1.
- Lordoğlu, K. ve N. Özkaplan** (2007), **Çalışma İktisadı**, İstanbul: Der.
- Pena Casas, M., and M. Latta** (2004), **Working Poor in European Union**, Observatoire Social Europeen and Mia Matta Consulting Research Institute, Brussels.
- Polanyi, K.** (2011), **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri** (Çeviri: Ayşe Buğra), İstanbul: İletişim.
- Ritzer, G.** (2011), **Küresel Dünya** (Çeviri: Melih Pakdemir), İstanbul: Ayrintı.
- Sallan Gül, S.** (2002), **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları** (ed. Yasemin Özdek), Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını, Ankara.
- Sen, A.** (1985) “Elements of a Theory of Human Rights”, **Philosophy and Public Affairs**, (32) 4.
- Strengmann-Kuhn, W.** (2002), “Working Poor in Europe: A Partial Basic Income for Workers”, **Bien 9. International Congress**, Geneva.
- Şenses, F.** (2013), **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İstanbul: İletişim.

Talas, C. (1976), Sosyal Ekonomi, Ankara: S.

Toprak, Ö. (2012), Refah Devleti ve Kapitalizm: 2000'li Yıllarda Türkiye'de Refah Devleti, İstanbul: İletişim.

TÜİK (2008), Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Serisi - 6, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

WB (2014), World Development Report 2014, Washington.

WB (2015), <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.2DAY> Erişim Tarihi, 02.04.2015

Zaim, S. (1997), Çalışma Ekonomisi, İstanbul: Filiz.